

## LIDÉ JSME A JENOM LIDÉ

Máme první dny prosincové, ale zdá se, jako by příroda chtěla nám letos odpustiti tři krutých zimních měsíců a my byli na počátku března nebo dubna. Vyšel jsem si opět jednou po dlouhé době hlouběji do údolí Svitavy, jen tak v lehkém kabátě. Je teplo, větřík, oblaka letí a za nimi prokukuje veselá nebeská modř, Svitava hučí a vzduch je čistý, že vidím loňská hnízda v holých stromech nahoře na stráních. Kdyby pták tu a tam se ozval a ty holé lesy byly již ožíněny neurčitou předzvěstí rozpuku, iluze podjaří byla by dokonalá. Slunečné skvrny, jež se chvílemi objevují, mají takový rekonvalescentní lesk.

Jsem skromný člověk a mám radost již z dobré vůle. A iluze přicházejícího jara není nikdy k zahození. Ani po podzimku tak pěkném, jako byl letošní. Neboť jeseň jest přece jen sezóna pro mystiky a sentimentální ženy; jinochům a mužům patří jaro, jaro akce, pochodu a zbystřených smyslů.

Člověk vkládá jak známo do přírody velmi mnoho ze sebe. A tak vidím bezpochyby rozmar oblohy z těchto dnů ve světle růžovějším, než bych měl, poněvadž mám sám již po mnoho neděl jarní náladu.

Jest ovšem poněkud jednostranná. Není myslím předčasná. Dosti bylo mizerných nálad, ptačího pípání v poušti. Dosti jsem se i na tomto místě nanaříkal. Na politiku, na literaturu, na umění, na pasívní národ, jenž se k ničemu nemá. Teď, kdy původce naší bídy stíhá rána za ranou a ze zdrojů energie téměř vyschlých tryskají opět živé pramenky, člověk mládne volky nevolky, hledí veseleji do světa a tuší, že jeho slova mají více smyslu a nemizejí s větrem jako pápěří.

Není ovšem čas k lacinému optimismu. Abychom mohli býti optimisty, bylo by nutno, aby zcela jinak vyhlížel náš národ a — poněvadž nežijeme toliko skrze svůj národ — aby také zcela jinak vyhlížela celá dnešní společnost, která



stále a všude klade nekalá osidla naší radosti života. Ale chuť k životu, s kterou jsme se narodili, stoupá, jakmile vidíme aspoň dobrou vůli vztýčiti hlavu, jednati, bít se, tvořiti a — míti radost z nového dění.

5 Nevím, stojíme-li před znovuzrozením národních energií. Jistě aspoň velmi všeobecně se chápe, že nesmíme již tak živořiti, jako se to dělo v posledních letech. A jsou všeliká znamení. Negativní a pozitivní. Negativní hlavně v politice, pozitivní v různých kulturních oborech.

10 První podmínkou nového dění a obrody v některém oboru jest však myslím úplné jasno, dokonalé rozlišení lidí. Nic tak nepoškozuje nového vývoje jako nejistí lidé, vůle, o nichž se neví, jsou-li dobré či zlé. Proto každý nový život v kterémkoli oboru předchází větší nebo menší

15 revoluce, násilné vyjasňování.

Na světě budou bezpochyby vždy vedle vůlí dobrých i vůle zlé. Je jich třeba k životu jako smrti. Vše záleží toliko na tom, aby vůle dobré byly lépe organizovány než vůle zlé a abychom nebyli příliš často v pochybnostech, s jakou

20 vůlí máme tu čest.

Vedle politiky, kde se snad pomalu blížíme k takové rozlišovací revoluci, která prozatím měla by aspoň ukázati, kdo jest s mladočeskou korupcí a kdo proti ní, což musí býti první krůček k ozdravení našemu v tomto oboru, je to

25 literatura, kde nejvýznačněji jeví se touha po novém životě a kde rozlišování vůlí jest v plném proudu.

Spisovatelé nebývají, jak přirozeno, lidé nejsilnějších nervů. Jejich citovost i citlivost jsou nutně velmi vznětlivé. V literatuře ještě více než v politice stačí nepatrná jiskřička

30 založiti veliký požár. Předvídal jsem na tomto místě živý rozruch, jež způsobí v letošním podzimku Almanach na rok 1914, a vynasnažil jsem se také dle svých sil, abych přispěl k jeho povzbuzení. Nicméně, posuzujeme-li tuto věc poněkud z ptačí perspektivy, řekneme si, že taková malá,

35 krotká knížka může míti takové následky věru jen v literatuře a jen v poměrech, v nichž je více chorobné citlivosti než zdraví, více malichernosti než rozumu.

Toho jsme myslím neočekávali, že tento almanach dá



popud k tak radikálnímu rozlišování. Že naráz rozestoupí se vůle dobré na jednu a vůle zlé na druhou stranu. Že naráz bude jasno, komu literární stagnace naše v několika právě minulých letech byla — vhod.

Sluneční skvrny naproti na plotě, na domku a na střechách smějí se mi laskavě do oken, také modrý průlom v oblacích. Elektrické dráty na jednom místě svítí jako rozžhavené. Hledím vesele ven a myslím si prostě: Lidé jsme a jenom lidé, a nejen chybičku, mnoho chyb má každý z nás. V zájmu lidí nutno se s tím smířiti, aby člověk člověku nebyl příliš odporný, aby člověk sám sobě nebyl příliš odporný. Ale v zájmu věci nutno aspoň rozlišovati dobrou vůli od zlé, nedopouštěti, aby zlá vůle bujela bohatě na úkor vůle dobré. Jinak bychom skončili vzájemným požíráním se nebo blázcem. Pročež napíše-li se o tobě: „Hle, to, co tento člověk nám odpověděl, je vzor slušné polemiky“ (stalo se), máš právo míti milý pocit vykonané povinnosti; napíše-li však o tobě nestranní lidé: „Ten člověk ve svých polemikách snaží se především zesměšnit, snížit, urazit svého odpůrce“ (stalo se), je čas, abys šel do sebe. 5 10 15 20

V ohni boje stane se ledacos. Také v ohni boje literárního. Nesčetněkrát přestřelíš. Byl bys nemístně chladný, kdybys dovedl vždy jen dobře mířit. Ukřivdíš stejně často, jako se zmýlíš ve svých sympatiích. Byl bys neomylný, kdyby se ti to nedělo. Ale kdyby voják, který má jíti do boje, myslil toliko na sebe a na své dobro, nepůjde tam: proč tedy vidáme v literárních půtkách tolik bojovníků, jimž nejde o literaturu, nýbrž toliko o jejich osobu? Což opravdu jsou tu jen ti nesobečtí zranitelní? A nezůstává tak často na bojišti ležeti právě ten, jemuž nejde o věc? Vždyť přece o tom, padl-li jsem čili nic, nerozhodují nakonec moji partyzáni nebo nějaký kavárenský dav, nýbrž především a hlavně soud, jež nepřímo pronáší další literární vývoj. 25 30

Probírám-li se svou literaturou, mívám hojně nepřímých pocitů. Byl jsem často naivně sebevědomý. Byl jsem chlapecky prudký ve svých sympatiích i antipatiích. Byl jsem nesnášlivý, nedůtklivý, lehkomyšlný, zbrklý, ná- 35



ladový. Ale jedna věc byla mi vždy cizí: ona podivná směs literární ješitnosti, závisti a žárlivosti, s níž básník snižuje básníka ve svůj prospěch a s níž kritik snaží se spisovatele uvrhnouti ke svým nohám a vštípiti mu představu, jako by  
5 rozhodoval o jeho osudu.

Jako chlapec, jenž těžce robil první verše, válel jsem se v naší zahradě za městem, která byla plna květin, ovocných stromů a vysoké trávy. Teď vede tamtudy silnice. I vrací se mi často v mysl obraz slunného dne prázdninového,  
10 kdy jsem ležel za kři v palouce a četl druhou nebo třetí knihu Macharovu, své první skutečné literární lásky, a pak namáhaje se s první slokou nějaké rýmovačky a hledě do nebes, pociťoval jsem cosi jako žárlivost, takovou malou, dětinskou žárlivost: on již třetí a ty ještě nic.

15 Zlaté světlo cudné mladosti, která je neodvolatelně pryč jako ta naše zahrada, leží na tomto obrázku. Za několik let přišla literatura, moje verše skutečné a tištěné, knížky, první nehorázný výprask, který mi za Apoštola uštědřil Gamma v Čase (starém týdeníku), a pak zase knížky, knížky a boje. Rostla moje literatura, nerostla ona naivní žárlivost. Pociťil-li jsem ji ještě někdy, byla mi nejvýše popudem k práci. Machara jsem miloval dlouho, velmi dlouho, a nebál jsem se to hlasitě říci ani tehdy, když ho již kdekdo jako básníka bil. A redigování všelijakých plátků nutilo  
20 mne slídit po mladých lidech, milovati svěží literární život kolem. Ale od časného mládí měl jsem ještě jiné zájmy. Literatura a umění nebyly mi nikdy alfou a omegou života. Měsíce, ba i leta minula, aniž jsem napsal beletristického víc než trochu příležitostních veršů. A to jen proto, že  
25 jsem myslel na zcela jiné věci. A hlavní moment: anarchism a jiné zločiny vyloučily mne navždy ze řad oficiálních. To mělo svou cenu. A má dosud.

Nehledím neskepticky na lidskou povahu. Není ani dobrá, ani zlá, ale v přiměřených okolnostech je schopna  
35 všeho. Nepochybuji, že ledačemus z vlastností cechovních, které se mi dnes protíví u spisovatelů, byl bych býval blízek, kdybych byl žil jinak. Věnuje-li člověk veškeren čas, jež mu ponechává jeho výdělečné zaměstnání a nutné životní



funkce, toliko zájmu literárnímu, básnění a čtení kritik a knih, a veškera jeho ctižádost vybíjí se jen a jen v literatuře, dostaví se velmi snadno cechovní ješitnost a cechovní žárlivost. Literatura snadno se zapomene kvůli literátům.

Měli jsme vždy nedostatek takových básníků občanů, jako byl například Viktor Hugo nebo Emil Zola, a oč jsme jich měli méně, o to více bylo u nás malicherné zloby, žárlivosti, závisti, malicherných literárních půtek. Pro naše největší polemiky literární res publica jako by neexistovala; neprojeví nikdy nějakého charakterního mínění o věcech veřejných, ač právě u nás nebyla nouze o příležitost k tomu, ač právě u nás mělo se leckdy promluvit i z této strany.

Má-li však člověk řadu zájmů, křižujících se a navzájem velmi odlišných, a jsou-li za ním spáleny všechny mosty k oficielnosti, jest myslím citelně volnější ve svém úsudku i konání. Literární úspěch není mu vším, literární porážka není mu největší ranou. Nejsa hodnostář ani kandidát hodnosti, není nucen snovati intriku proti konkurentovi a není také ani ze slušnosti, ani z prospěchářství nucen vyjadřovati se opatrnicky. Smí pojmenovati všechny věci jejich jménem, ať je to vhod komu nebo nikoli, a ukládá-li si rezervu, činí to kvůli věci, nikoli kvůli osobám.

Jsou ovšem i dobré vůle, které se projeví za všech okolností. Nicméně je charakteristické, že pokud se ukázaly při příležitosti našeho almanachu na straně starších pánů, náležely osobám, které zdůrazňují sociální úlohu umění a u nichž charakter (byť poněkud přímočarý) má převahu nad temperamentem.

Vůle zlé bylo však tentokrát mnoho, více mnohem než vůle dobré. Až to překvapilo. Těch několik klidných a věcných úsudků bylo přehlušeno povykem simulovaného rozhořčení, jehož refrén, přeložený do prosté češtiny, zněl by asi takto: „Jakže, vy se opovažujete bez nás vyvolávat nové hnutí básnické! Jedinou pravou českou modernou jsme my, a jednou provždy!“

Naproti svítí teď rudé květy muškátů v malých oknech staré chalupy. A nahoře stále ještě usmívají se modré průlomy, na nichž ostře se rýsují beznadějně holé vršky stromů.



A já tu sedím u okna v nejdylitčtějším zákoutí naší dědiny a oplácím úsměvy obloze, slunci, muškátům. A píši.

Vím, psátí, toť hloupé zaměstnání v takový krásný den. Tak rád bych praštil pérem a znova zašel k řece a podle  
5 ní tichým údolím krácel až do soumraku. Jsem přece „naturista“. Bohužel, nemám péra jen k tomu, abych jím tu a tam za něco bojoval; když mne nejvíce pálí v ruce, a já ho přece neodhazuji, je to proto, že mne také živí. A tak píši, píši a vyhlížím jako nejliterátstější literát, kterého  
10 bůhvíjak bolí, že někdo nechce ho pochopiti nebo že pan kolega snaží se mu rozdrtití podpatkem kuří oko.

Ale ve skutečnosti nebolí mne nic a mrzí mne jen to, že nejsem milionář. Ve skutečnosti trochu se zasměji literárním žárlivostem, když zajdu do kavárny, a moje myšlenky,  
15 sotva dopíši, když přátelé něco chtěli nebo povinnost velela, toulají se ihned jinde.

A zabolí-li mne přece něco, je to tak vzdáleno literatury.

Leží mi na stole dopis matičního učitele z českého severu.  
20 Píše mi, že ti naši staří dobří druzi, havíři severští, nějak často si teď vzpomínají opět na bývalé lepší časy a na mne, že... nu zkrátka abych aspoň s přednáškou přijel k nim. Mají iluze. A snad také tam nahoře nad tou černou půdou  
25 pocituje se nějaký svěžejší vzduch. Nevím ještě, co jim odpovím. Nejsem optimista, abych jim mohl říci to, co by chtěli slyšeti. Ale náhoda tomu chtěla, že snad právě v touž skoro chvíli, kdy se radili o tom dopisu a vzpomínali na mne, vzpomínal jsem také já na ně, sedě v kinematografu a dáváje se dojímati obrázky ze Germinalu, rakouským  
30 strachem ohavně zkomoleného.

Je to sehráno dobrými herci. Suvorin je nádherný a ten jeho hořký úsměch je dnes tak ukrutně spravedlivý. S hrdlem poněkud staženým seděl jsem na svém sedadle mezi nepřijemným oboživelnickým davem, a když se odcházelo,  
35 stál jsem a čekal: myšlenky byly daleko, pohled měl jsem divně drzý a divil jsem se, že nikdo nezanotuje Šrámkovu Velkou stávku.

S tou písničkou ještě v Řečkovících ukoľébával jsem

dcerku. Teď jest někde daleko, daleko, zcela příkrčena k rudohorským kopcům...

Zabolí-li mne něco, není to věru výpad literárního augura nebo žárlivého básníka: spíše van větru, v němž slyším zaškracenou píseň svobody, nebo — například odpověď, kterou jsem zůstal dlužen příteli, jenž vykládaje mi o jakémsi projektu pravil: Budeme psáti nikoli jako kdysi, nýbrž dle nových, dnešních svých zkušeností. Zapomněl jsem odpověděti: Kdybych mohl vždy psáti po svém rozumu, ze srdce a dle všech svých nových zkušeností, psával bych zase tak jako kdysi: jen obratněji snad a jistě ostřeji. 5 10

Literatury se tohle netýká. A zdá se mi, že o literaturu zajímám se tak příliš mnoho jen proto, že nesmím se zajímati o nic rozumnějšího. Čímž ovšem nepravím, že to, o čem se zajímá většina mých bližních dnes, jest rozumnější pravidelně než literatura. 15